

მარინე დონგუზაშვილი

ახალი უმაღლესი სასწავლებელი-ნიუენის
ასოცირებული პროფესორი

პარიზის, როგორც მოდერნიზმის ქალაქის პარადიგმა ფრენ- სის სკოტ ფიცჯერალდის პროზაში

ანოტაცია

ურბანისტულ მოდელებს, რომელიც მოდერნიზმის ერთ-ერთ უაღრესად საინტერესო კონცეპტს წარმოადგენს უცხოურ ლიტერატურაში, აქტიურად იკვლევენ.

პარიზს ასეთ მოდელებში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. სხვადასხვა ავტორების მხრიდან იგი ხან „განუყრელ დღესასწაულთანაა“ შედარებული, ხანაც, „ჯაზის საუკუნის ბაბილონად“ მოიხსენიება.

ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდის ნაშრომებში განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს მოდერნიზტული ქალაქის კონცეპტი. პარიზი, რომელიც წარმოდგენილია როგორც, ქალაქი ბოჰემა, პერსონაჟისეული აღქმითაა ამოხატული ლიტერატურის ამ სრულიად შეუდარებელ ნიმუშებში.

საკვანძო სიტყვები: პარიზი, მოდერნიზმი, პარადიგმა.

პარიზის, როგორც მოდერნიზტული ქალაქის პარადიგმა ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდის პროზაში

ამერიკული კრიტიკის შეფასებით, ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდის პიროვნებაში, როგორც ყოველ გამორჩეულ მწერალში, იყო რაღაც განსაკუთრებული. მან სახელი მისცა ეპოქას – ჯაზის საუკუნე, იხილა მისი დაბადება და იცხოვრა ამ სივრცეში.

რუსი მკვლევარი ა. დოლინინი მიმოიხილავს მეოცე საუკუნის დასაწყისის ამერიკული ნოველისტიკის განვითარების ყველაზე არსებით მომენტებს და აღნიშნავს, რომ ე. წ. მცირე ფორმას ხარკი ლამის ყოველმა მწერალმა გადაუხადა, თუმცა ჟანრის დიდოსტატებად მხოლოდ ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდი, ერნესტ ჰემინგუეი, უილიამ ფოლკნერი და ქეთრინ ენ პორტერი იქცნენ.

მოდერნიზტული პარიზის პარადიგმა უაღრესად აქტუალურია ქართველ ავტორთა შემოქმედებამდე. ნიმუშად შეგვიძლია დავასახელოთ პაოლო იაშვილის „ევროპა“, კონსტანტინე გამსახურდიას რომანი „დიონისოს ღიმილი“, ან ანტიციპაციური ლექსი – „პარიზი 1919 წელს“.

პარიზი (უფრო კონკრეტულად კი მისი ენიგმა – ეიფელი) გამსახურდიასთვის ბაბილონია (გოდოლია) – ისევე, როგორც ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდისათვის, რომელიც სწორედ ასეთ ასათურებს თავის კონცეპტუალურ ნოველას – „ბაბილონში დაბრუნება.“ ფიცჯერალდისათვის პარიზი „თვალშეუდგამი სასახლეების, ღამის ბარების, ჰოტელების“ ქალაქია.

მოთხრობის სათაური ოციანი წლების კოსმოპოლიტურ პარიზს ბაბილონთან აიგივებს ორგვარი მითოლოგიური მნიშვნელობით: ბაბილონი, როგორც ენათა აღრევის ადგილი (შესაქმე, 2) და როგორც მეძავთა ღელა (გამოცხადება 17, 5)].

კრიზისის შედეგად დაცარიელებული პარიზის პერსონაჟისეულ აღქმას მწერალი განსაკუთრებულად წარმოგვიდგენს თავის ერთ ერთ ნოველაში. ჩარლზს პარიზი დაცარიელებული დახვდა, სასტუმროს ბარში ასეთი უჩვეულო სიმშვიდე უცნაურა. ეს უკვე აღარ ჰგავდა ამერიკულ ბარს – იძულებული იყავი, თავაზიანობა გამოგეჩინა, ბარის ბატონ-პატრონით ვეღარ დაიჭრდი თავს, „ისევ ფრანგულ ბარად ქცეულიყო“.

კონსტანტინე გამსახურდიაც „დიონისოს ღიმილში“, სლანსკის ეპიზოდში გამოკვეთს, რომ ათიან-ოციან წლებში პარიზის სტუმრები სწორედაც ბატონ-პატრონით იქცეოდნენ. ნამონდო-

ლარი სლანსკი იმდენსაც კი ბედავს, პარიზულ რესტორანში სავარსამიძესა და ხალილ-ბეის ქართულად სიმღერა აუკრძალოს.

როდესაც ურბანისტულ მოდელზე ვსაუბრობთ, წარმოუდგენელია მისი მიმოხილვა ღამის პანორამის გააზრების გარეშე. სწორედ ამიტომ, „ნასადილევს, შინ არ მიდის პროტაგონისტი – სურს ნახოს ღამის პარიზი უფრო ნათლად, უფრო საღი თვალით, ვიდრე წინათ“. **[ფიცჯერალდი, 2004: 133].**

ფიცჯერალდის ნოველაში ხაზგასმულია, რომ ქალაქის ყოფიდან გაქრა ტრადიციული ხელგამლილობა, ადამიანთა აბსოლუტურ უმრავლესობას საარსებო თანხაც ენატრება, რაც, ბუნებრივია, ირეკლება ყოფიერების მოდელზეც, გაბატონდება ტყუილი, თაღლითობა.

ერთ-ერთი ყველაზე იმპოზანტური გმირი, ჩარლი, თითქოს სრულიად უცხო ურბანისტულ გარემოში ხვდება. პარიზი, რჩეულ ქალაქთა შორის გამორჩეული, ერთ დროს ჩარლისთვის სამყაროს ცენტრს რომ წარმოადგენდა, სადაც შეეძლო უაზროდ და დაუფიქრებლად ეფლანგა ფული, მოპარული ველოსიპედით კი, შუალამიდან გათენებამდე, ვარსკვლავის მოედნის გარშემო ექროლა სატრფოსთან ერთად, რათა ბოლომდე შეესვა ამქვეყნიური ცხოვრების ტკბილი ნექტარი [ariliamag.ge/ქ.ტომარაძე], სადაც მეგობრების გარემოცვაში მყოფი, ალკოჰოლით გაბრუებული, ათასგვარი თავგადასავლით ავსებდა საკუთარ ცხოვრებას, პარიზში ხელახლა ჩასული, ხედავს მისთვის უსაყვარლესი ქალაქის უნიტბო სახეს, ყმაწვილკაცობის შეცდომებს, რწმუნდება, რაოდენ დიდია უაზროდ გაფლანგული დროისა და დაშვებული შეცდომების საზღაური. „ცხოვრების უღმობელი კანონი ფიცჯერალდის გმირს მხოლოდ მცირეოდენ შანსს უტოვებს, ის იდეალი განახორციელოს, რისკენაც შინაგანმა ხმამ, მწარე ცხოვრებისეულმა გამოცდილებამ უბიძგა“.

ამერიკული კრიტიკის შეფასებით, „ხეტიალი, კულტურული პილიგრიმოზა სკოტ ფიცჯერალდისა – ეს, იმავდროულად, უფრო ძველი, კოსმოპოლიტური პილიგრიმოზის ანარეკლია. მის საფუძველს წარმოადგენს გმირის მიერ საკუთარი დანაშაულის გაცნობიერება და მისი გამოსყიდვის სურვილი – ევმენიდეები დაუფლნენ ორესტეს და ქვეყნიდან ქვეყანაში ერეკებოდნენ“. **[Гайсмар М., 1976: 125]**

საგულისხმოა, რომ არა მხოლოდ პარიზი, არამედ მთელი „ფრანგული რივიერა ყოველთვის მიაჩნდა სკოტ ფიცჯერალდს უკანასკნელ თავშესაფრად“. **[Гайсмар М., 1976: 161]**

მაქსუელ გაისმარი წერს: „ეკონომიკურმა კრიზისმა პარიზის მარცხენა სანაპირო ქალაქ-აჩრდილად აქცია. დასრულდა ლხინი. ელეგიური ტონით მოთხრობა „ბაბილონში დაბრუნება“ მოგვაგონებს ჰემინგუის „კილიმანჯაროს თოვლიან მთას“. **[Гайсмар М., 1976: 168]**

20-იანი წლების პარიზზე საუბრისას, აუცილებლად გაგვახსენდება ერნესტ ჰემინგუის ცნობილი სიტყვები: „თუ შენ გაგიმართლა და ახალგაზრდობაში ერთხელ მაინც გიცხოვრია პარიზში, მაშინ, სადაც კი წახვალ, ის სულ თან გაგყვება მთელი ცხოვრება იმიტომ, რომ პარიზი განუყრელი დღესასწაულია“ **[ჰემინგუეი ე., 1965: 41].**